

Četvrtak, 5. novembar 2009.
ILO/09/00

OPŠTI PAD REALNIH PLATA NA ZAPADNOM BALKANU MOŽE OZBILJNO SMANJITI POTROŠNJU I UBRZATI EKONOMSKO ZAOSTAJANJE

SISTEM I POLITIKA ODREĐIVANJA PLATA

BOLUJU OD BROJNIH STRUKTURNIH SLABOSTI

SARAJEVO (ILO vijesti) – Realne plate su se u 2008. godini značajno smanjile u nekoliko zemalja Zapadnog Balkana, te se očekuje dalji pad realnih i nominalnih plata u 2009. kao posljedica nedavnog smanjivanja plata. Pad realnih i nominalnih plata može ubrzati smanjivanje potrošnje i time dalje usporiti ekonomski oporavak ovih zemalja – kaže nova publikacija¹ ILO-a priređena u svrhu održavanja Podregionalne konferencije na visokom nivou o ‘Uticaju finansijske i ekonomske krize: utvrđivanje plata i strateški odgovori’ koja se održava u Sarajevu, Bosni i Hercegovini 5-6.11.2009. Tripartitne delegacije iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, Kosova², Crne Gore i Srbije će učestvovati na Konferenciji.

Također se u nekim zemljama, poput Bosne i Hercegovine i Srbije, izvještava ne samo o padu realnih plata nego i o obnavljanju prakse neisplaćivanja i dugovanja plata. Vjerovatno će kriza također povećati zavisnost od neformalnih novčanih isplata ili “plata u kovertama” i time nedovoljnih uplata doprinosa za socijalnu sigurnost, te nastaviti da potkopava već niske nivoe penzija. Svi ovi trendovi će doprinijeti ograničavanju nivoa potrošnje. Već postoje znaci opadanja domaće potražnje u mnogim zemljama Zapadnog Balkana. U Srbiji na primjer, ukupna potražnja je u 2008-09. opala u dvocifrenom procentu.

Dok postoji potreba za pružanjem pomoći kompanijama u održavanju zaposlenosti, politike plata mogu također imati važnu ulogu u održavanju toliko potrebne potražnje i ponovnog uspostavljanja povjerenja. Politike plata mogu također pomoći u ublažavanju siromaštva, koje je na Zapadnom Balkanu još uvijek veoma veliko. Nivoi plata su najniži u Evropi i često su ispod egzistencijalnog minimuma. Učestalo male plate se ne bi trebale dalje dozvoliti kako bi se izbjegli masivni socijalni troškovi.

Unaprijediti utvrđivanje najnižih plata

Globalni pakt o zapošljavanju ILO-a³, u koji su ušli G20 i druge zemlje kao dio hitne reakcije na krizu upozorava na opasnost deflatorne spirale plata i cijena i upućuje na socijalni dijalog, kolektivno pregovaranje i najniže plate kao instrument protiv deflacije. Pakt opisuje najniže plate kao “važan instrument politika za socijalnu zaštitu” koji može doprinijeti smanjivanju siromaštva i nejednakosti, povećati potražnju i doprinijeti ekonomskoj stabilnosti. Kada se radi o najnižim platama, zemlje Zapadnog Balkana su se kretale u dva suprotna pravca: neke zemlje poput Srbije su odlučile da podignu svoje najniže plate u stvarnim okvirima, dok su ih ostali zamrznuli. Kriza je nadalje pokazala brojne strukturne slabosti sistema i politika određivanja plata u većini zemalja Zapadnog Balkana. Značajno bi bilo nastaviti sa reformama kako bi se unaprijedilo utvrđivanje najniže plate u svjetlu ILO Konvencije o utvrđivanju najnižih plata, 1970. (Br. 131). Konvencija su ratifikovale Albanija, Bosna i Hercegovina, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija.

¹ Institucije, prakse i politike plata u finansijskoj i ekonomskoj krizi – Pregled Zapadnog Balkana i odabranim zemljama članica, Verena Schmidt i Daniel Vaughan Whitehead.

² U okviru značenja Rezolucije UN Vijeća sigurnosti 1244.

³ Oporavljanje od krize: Globalni pakt o zapošljavanju (Geneva, International Labour Office, 2009).
http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2009/109B09_101_engl.pdf

Usklađivanje plata sa produktivnošću

Neki državni izvještaji pripremljeni za Konferenciju (na primjer Albanija) pokazuju kako su još i prije krize, male plate bile vezane za ekonomski rezultat. To je sredinom 1990-ih rezultiralo generalnim opadanjem udjela plata. Vezivanjem plata za produktivnost bi se istim omogućio rast čim dođe do ekonomskog oporavka, u periodu ekonomske recesije bi doprinijelo fleksibilnosti plata, a time također i održavanju zaposlenosti. Na nivou preduzeća, vezivanje dijela plata za rezultate može predstavljati važan instrument za stimulisanje produktivnosti.

Poreske reforme i reforme plata

U mnogim zemljama podregije, postojeća struktura sistema oporezivanja rada (ne samo porez na lična primanja, već i pravila u vezi sa doprinosima socijalne sigurnosti) je izgleda nepravdična i neefikasna. Jedinstvena poreska stopa koja preovlađuje u nekoliko zemalja, poput Srbije, može negativno djelovati kako na neto plate, tako i na kupovnu moć radnika.

Poreske reforme u vezi s porezom na lična primanja u Albaniji, na primjer– gdje ne postoji progresivna poreska stope na lična primanja već jedinstvena stopa od 10 procenata– je imala negativni efekat na radnike koji su najslabije plaćeni. Ona je također povećala razlike u plati, a istovremeno vodila ka značajnom smanjenju doprinosa zaposlenika za socijalnu sigurnost, stvarajući time značajan gubitak prihoda državu. Postoje dokazi da je to doprinijelo povećanju neformalnog zaposlenja (72 procenta je izjavilo da su njihove plate bile neformalne), o čemu izvještava istraživanje koje je ILO uradila u građevinskom sektoru (ILO, 2008b).⁴

Svaki korak ka progresivnijem oporezivanju i smanjivanju poreskog opterećenja za nisko plaćeni rad bi doveo do poboljšanja, kako u smislu efikasnosti, tako i u smislu socijalne pravde. Istovremeno, poreze bi trebalo reformisati kako bi se ograničile prakse “plata u kovertama” i time poslodavci motivisali da prijavljuju stvarne iznose plata radnika, a ne samo najnižu platu.

Potreba za sistematičnijim prikupljanjem statističkih podataka o platama

ILO studija je naglasila ozbiljan paradoks. Iako su plate glavna tema kolektivnog pregovaranja, podaci o platama su nepotpuni i neprecizni. Podjednako nedostaju službene procjene egzistencijalnog minimuma ili granice siromaštva. Neophodan uslov za efektivne politike plata je da vlada i socijalni partneri imaju jednak pristup relevantnim informacijama i podacima, te raspolažu instrumentima i kapacitetom kako bi u cijelosti shvatili implikacije strateških odluka koje se odnose na plate a u vezi su sa produktivnošću, inflacijom i zaposlenošću.

Socijalni dijalog radi boljeg prilagođavanja politike plata krizi

Generalno, većina radnika u sektorima sa niskim platama nisu obuhvaćeni kolektivnim pregovaranjem. Efektivnost socijalnog dijaloga bi stoga trebalo poboljšati kako bi se ograničili efekti krize na lica koja zarađuju manje plate. Tripartitne diskusije mogu pomoći u pronalaženju usaglašenih rješenja, radi rješavanja izvora ekonomske i socijalne krize. ILO studija zaključuje da bi se o primanjima i politici plata trebalo razgovarati na državnom nivou zajedno sa drugim važnim pitanjima, kao što su poreske i penzione reforme.

Za više pojedinosti, molimo da kontaktirate ILO SRO-Budapest Office at +36-1-473-2656 or horvathd@ilo.org

⁴ ILO. 2008b. 'Rješavanje problema neprijavljenog rada u građevinskom sektoru putem socijalnog partnerstva u Albaniji', ILO- Albanija, septembar, Tirana.